

M. F. N. 222/252 1949

Supp. 29/11-49

REDOGÖRELSE

för undersökningen av några rösen, belägna i
Jernvik by av Pojo socken.

Kommunalfullmäktige i Pojo fattade på sin tid beslut om utgivandet av en sockenhistorik och tillsatte en kommitté under ordförandeskap av kapellanen, pastor Runar Westerlund med uppgift att genomföra nämnda beslut. Kommittén har med undertecknad uppgjort kontrakt om författandet av kapitlet om den förhistoriska tiden. Då några arkeologiska fältarbeten icke utförts i Pojo, om man frånser att Hj. Appelgren-Kivalo besökt fyndplatsen för en förhistorisk träskulptur i Skuru, beviljade kommunalfullmäktige på min framställning mk 25.000:- för utgrävning av några forngravar och eventuellt inventering av stenåldersboplatser. Som främsta nummer på forskningsprogrammet upptogs en undersökning av något röse i Jernvik Kohage, de där kunde förmodas tillhöra den förromerska järnåldern. - Undersökningen verkställdes i augusti 1948. Arbetskraft erhöles genom Fiskars bruk AB, på vars mark forngravarna ligga.

Kohagen är en ca $1\frac{1}{2}$ ha stor skogshage ca $\frac{1}{2}$ km SW om Jernvik utgård. Större delen av hagen har ursprungligen tillhört Tamm frälshe-
hemman i Gästerby; den mindre östra delen tillhör Vestergård hemman i Jernvik by. Alla hemman i vardera byn tillhöra emellertid sedan länge Oy Fiskars Ab. Kohagen består av kuperad, blandskogsbevuxen mark med flera smärre bergsknallar. En sänka, som löper i riktningen W-O, avskiljer hagens SW-del från huvuddelen. Sänkans västligaste del är på odlingskartan utsatt som odlingsbar mark.

Samtliga rösen finnas i hagens ovannämnda SW-del, som på tre sidor omgives av åkrar, på den fjärde (norra) sidan av den nyssnämnda svackan. Marken är jämn och sluttar svagt mot SO. På hagens högst belägna punkt låg röset A. De flesta av rösena äro svåra att upptäcka

i den höga undervegetationen.

Allt som allt konstaterade jag i Kohagen 12 säkra och två osäkra rösen. Dessa ha alla utsatts på översiktskartan, där de benämns A-N.

Röse A. 12 x 13 m. Undersökt.

Röse B. Ø 4 m. Stor grop i mitten. Osäkert röse.

Röse C. Ø 5 m. Liten grop i mitten.

Röse D. Ø 6 m. Halva röset utplånat.

Röse E. Ø 7 m. Liten grop i mitten.

Röse F. Ø 6 m. Undersökt.

Röse G. Ø 7 m. Skadat i ena sidan.

Röse H. Ø 7 m.

Röse I. 5.5 x 6.5 m.

Röse J. Ø 6.3 m.

Röse K. 5.2 x 5.8 m.

Röse L. 6.4 x 7.5 m.

Röse M. Ø 6.5 m. Stora stenar. Plundrad.

Röse N. Osäkert.

} Osäkert om plundrade eller ej.

Med undantag av röse A framträda samtliga rösen i terrängen såsom låga, rundade, mer eller mindre övervuxna stensamlingar. Kantkedja torde icke förekomma; åtminstone kan den ej utan undersökning konstateras. I flere fall har ett röse med säkerhet blivit plundrat, men också de till synes oskadade kunna vara hemsökta av skattsökare. Möjligt är också, att gravfältet ursprungligen varit större, men blivit skadat vid upptagandet av de kringliggande åkrarna.

Dessa rösen omnämns första gången av J.E. Wefvar i hans berättelse över de fasta fornlämningarna i Raseborgs härad (FFT IV, 1879). Torbjörn Dahlberg, som 1930 inventerade de fasta fornlämningarna i Pojo, kunde däremot icke hitta dem. De återfunnos dock av C.O.Nordman år 1937.

Röse A.

Före undersökningens början framträdde röset i terrängen som ett mäktigt kummel, vilket mätte 13 - 14 m i diameter och ca 2 m i

höjd. Det var bevuxet med mossor och i dess mitt växte en stor gran. Rösets norra och östra sidor sluttade tämligen brant, men dess västra och södra sidor bildade icke någon nämnvärd sluttning. Marken omkring röset låg också i W och S betydligt högre än i N och O. En stenrand (yttre stenramens NW-sida) framträdde tydligt i rösets yta efter mossans avlägsnande.

Det visade sig inom kort, att rösets imponerande utseende var en bluff. Det hade helt enkelt anlagts på en liten, rund bergsknall. Rösets stensättning var i periferin 70 - 80 cm tjock, i mitten 50 - 75 cm tjock. Att N- och O-sidorna voro brantare än W- och S-sidorna berodde sålunda uteslutande på bergsknallens form.

Röset var anlagt direkt på berggrunden. Endast i SW fanns under bottenstenvarvet något grusjord. Stenramarna (se nedan) voro samtliga utfyllda med och omgivna av en stenpackning. Denna var innanför och utanför ramarna av samma beskaffenhet. Utanför den yttre ramens NO-sida var stenpackningen intill 3 m bred och överallt 30 - 40 cm tjock. Den bestod icke av från röset utkastad sten el. dyl. utan bildade ett tämligen omsorgsfullt lagt stentäcke på bergsknallens sluttning. Det upphörde där humusjorden mötte det kala berget (se profilen). I NW täcktes bergsknallens kala yta av ett likartat stentäcke, men detta var ej lika jämnt och upphörde utan skarp gräns redan förrän humusjorden mötte berget, så att berggrunden här gick i dagen. I SW och SO låg berggrunden djupare och skogsmarkens humusjord sträckte sig fram till och inunder ramen. På dessa sidor var också stentäcket utanför ramen högst en meter brett och numera jordblandat. Längst utanför ramen sträckte sig stenpackningen i det östra hörnet.

I allmänhet - och speciellt i den södra halvan - bestod stenpackningen av mycket små stenar: de flesta av en knytnäves storlek, de minsta blott tumslånga. I norra halvan voro stenarna kanske något större och bottenvarvet bestod överallt av något större stenar. I den större stenramens NW- och SW-delar voro bottenstenarna tämligen sto-

ra, de största av en mansbördas storlek.

Vid stenpackningens avlägsnande framkom en tydlig stenkonstruktion, bestående av tvenne fyrsidiga stenramar med parallella sidor, belägna innanför varandra, och ytterligare en stenram i den yttre ramen.

-Den inre stenramen är rektangulär och orienterad i riktningen NW - SO. Den mäter 300 x 175 cm (yttre mått). Området innanför ramen är ca 125 x 200 cm ($2\frac{1}{2}m^2$). SW-väggen är rak och 275 cm lång. Den består av ett stort stenblock i NW, en avlång sten i SW och mellan dessa några smärre stenar i två varv på varandra. Bäst lagd är SO-väggen, som är 250 cm lång och svagt inåt böjd. Den består av utvalda, jämnt tjocka stenar i två varv, lagda så, att stenarnas plana, rektangulära kortsidor bilda en lodrät väggyta. På detta sätt lagda bilda stenarna en tydlig skalmur i kallmursteknik. Någon motsvarande inre skalmur finnes icke, utan ramen har från början varit fylld med sten. Murstenarnas inre kanter äro också alldeles ojämna. NO-väggen består däremot av en enkel rad kullersten, fem till antalet, vilka i NW bågformigt böja sig inåt. Någon NW-vägg finnes icke, utan mellan SW- och NO-väggarnas yttersta stenar finns ett 70 cm brett tomrum.

-Innanför den yttre stenramen finns en fristående stenrad, 4.25 m lång. Den sträcker sig i riktningen NW - SO och är alltså parallell med inre och yttre stenramens långsidor. Stenraden börjar vid yttre ramens SO-sida och avståndet till inre ramens närmaste parallella sida är blott 125 cm. Stenraden består av smärre stenar i ett-två varv, lagda så att en jämn yttre väggyta uppstår. Man har tydligen velat bygga en likadan skalmur som den inre ramens SO-sida är. Mellan stenarna fanns åtskilligt med småsten och grus. Inåt (mot inre ramen) bilda stenarna alls icke någon jämn linje eller yta; tvärtom började stenraden falla sönder så snart stenpackningen på insidan, som stöttat densamma, borttagits.

-Den yttre stenramen består, i motsats till de båda föregående,

allestädes blott av en enkel stenrad och bildar alltså icke någon kallmur. Den mäter ca 9 x 9 m och ^{är/} i likhet med den inre orienterad i riktningen NW-SO. Stenramen består överallt av stora stenblock, väsentligt större än alla stenar i packningen. Det största blocket mäter 110 x 60 cm, men t.o.m. de minsta stenarna äro alla över $\frac{1}{2}$ m långa. - SO-sidan är ofullständig: i SW finns två (tre) glest lagda stenar, i NO fem stenar i rad, alla lagda direkt på berggrunden mellan dessa grupper finnes ett $1\frac{1}{2}$ m brett tomrum. NO-sidan består av, räknat från östra hörnet, åtta stenar. Dessa bilda icke någon särdeles rak rad. Flera av dem voro icke lagda direkt på berget, utan vilade på ett småstensvarv i grus. De smärre stenar, som på plankartan bilda NO.sidans norra del, äro däremot tämligen godtyckligt valda, och det kan ifrågasättas, om de bilda någon avsiktligt lagd stenrad. Det förefaller sannolikast, att stenramen icke alls haft något hörn i N. NW-sidan (vars nordligaste del alltså torde saknas) består f.ö. av åtta stora stenblock i rad. Dessa syntes alla i stenrösets yta förrän undersökningen påbörjades. Se ock foto 15214. SW-sidan är ofullständig: i W bilda sex stenar en tämligen slarvig rad, i S finns blott ett enda stenblock, det största av alla.

Vid genomgrävandet av stenpackningen (om dennas beskaffenhet, se sid. 3) gjordes ett mindre antal fynd:

- Undersökningen av området innanför den inre stenramen försvårades av den stora granens rötter. Stensättningen synes här ha bildat en liten svacka och graven har sannolikt blivit plundrad. Ett antal små lerkruksbitar anträffades på berggrunden, huvudsakligen strax innanför ramens stenar, medan det i stensättningens mitt fanns mycket litet skärvor.

- Området mellan den inre och den yttre stenramen. I sektorerna I och II hittades talrika krukskärvor. Alla anträffades på stensättningens botten, antingen på berggrund eller, i de yttre delarna av sek-

tor II, på grusbotten. I flera fall kunde fullt tydligt konstateras, att de legat under bottenvarvets stenar och alltså funnits på platsen förrän stensättningen uppkastats. Skärvorna lågo icke jämnt spridda över ytan, utan bildade smärre anhopningar. I sektor I blevo dessa tyvärr icke närmare studerade; i sektor II ha de i stora drag antytts på plankartan. Förmodligen beteckna de olika krukskärveanhopningarna olika begravingar? I sektor I fanns dessutom en hästskosöm (3), vars fyndförhållanden voro exakt desamma som krukskärvornas. Ytterligare hittades en enkel bronsring (2), som dock icke låg på botten, utan på en av bottenvarvets stenar, Nära rösets centrum fanns emellertid också en krukskärveanhopning i själva stenpackningen, nära ytan (31) - alltså en sekundärgrav? Näver anträffades i sektor II på botten, praktiskt taget under en av stenradens stenar (7). - I sektor IV fanns inga krukskärvor alls, i sektor III fanns en stor anhopning kring och ovanpå en med brandjord fylld liten grop i berget (34 - 36). I sektor IV anträffades däremot en tappxyxa av järn (1) i stenpackningens övre skikt, 36 cm från botten.

- I den undersökta delen av stenpackningen utanför den yttre stenramen anträffades icke några som helst fornsaker eller krukskärvor.

- På olika ställen i stenpackningen hittades några fragmentariska stenyxor och andra stenredskap, vilka kanske antyda förekomsten av en stenåldersboplats i närheten. Ett av dessa fragment låg på rösets botten, de övriga högre upp i stenpackningen.

Lerkärlden ha allesamman tillhört en och samma särpräglade grupp. De ha varit flatbottnade och haft ett skarpt knä nära randen. Den sparsamma orneringen består företrädesvis av gropar. Skärvornas utsidor äro nästan genomgående täckta med tättsittande streck, dragna med en pinne el. dyl. Tappyxan tillhör den äldre romartiden, och då den synes vara det yngsta föremålet i röset, får detta kanske anses vara uppfört redan i förromersk tid.

Den del av stenpackningen utanför den yttre stenramen, som är

belägen på NW-sidan av profillinjen, undersöktes icke. - Efter undersökningen återställdes graven med största omsorg i sitt ursprungliga skick.

Röse F.

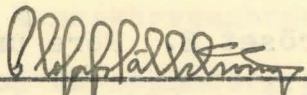
Sedan undersökningen av röse A slutförts, beslöts ytterligare undersöka några av de små rösen, vilka ju i fråga om storlek och form rätt väsentligt avvika från röse A. På grund av att den till förfogande ställda arbetskraften minskades, måste jag åtnöja mig med att undersöka ett enda av de små rösen, röset F.

Detta är beläget ca 40 m OSO om röse A och 15 m O om det närmast belägna röset E. Före undersökningens början framträdde det som en svag, ojämn upphöjning i marken, där enstaka stenar voro synliga i ytan, medan de flesta voro övervuxna med mossa och blåbär. Marken sluttade något mot O. Sedan vegetationen avskrapats framträdde ett lågt, runt röse, som mätte 6 m i diameter och bestod av 1-2 varv olikstora kullerstenar. Höjden har varit vidpass $\frac{1}{2}$ m. Någon fullt tydlig kantring eller annan stenkonstruktion fanns ej. I mitten fanns en grop, fylld med småsten och mjuk humusjord. Runt gropen fanns i ytan ett tunt sandskikt, varunder mjuk humusjord framkom. Röset har alltså i sen tid blivit plundrat. Mellan stenarna i röset fanns f.ö. nu matjord, men jordfria mellanrum här och där mellan stenarna antyda att röset ursprungligen varit jordfritt. Bottenvarvet låg dock i en matjord av fastare konsistens, som kan vara ursprunglig. Därunder framkom ett mörkbrunt sandskikt, den ursprungliga markytan. Under denna fanns ett 30-40 cm tjockt lager rätt lös, gul sand, varunder hård, grå sand. Vid rösets SW-kant fanns en stor, jordfast sten. Stenarna vid kanten voro i allmänhet något större än därinnanför, och möjligen har en kantring föresvävat byggarna (särskilt SW-kanten)? Såsom av profilen framgår, har röset i stort sett uppbyggts av två varv gråsten av 40 - 60 cm:s längd, mellan och på vilka det har fun-

nits åtskilligt småsten. Kring gropen fanns i O-S tre större stenar, dock icke jordfasta. Mellan två av dessa anträffades på gränsen mellan matjorden och gamla jordytan en anhopning av krukskärvor. Kring-spridda i röset hittades dessutom ett mindre antal krukbiter, vilka först vid rösets plundring hamnat på sina nuvarande platser. Ytterligare hittades - märkligt nog - två små brända benbiter. - Krukbiterna äro alla av samma beskaffenhet som de i röse A anträffade och de båda gravarna få väl anses vara i stort sett samtida.

Helsingfors, den 16 november 1949.

Olof af Hällström

Bilagor: Fyra kartor + två profiler
Fotos 15209-218 + 2 u. nr.
Fynden NM 11936:1-41.

Kuulku kert. Pojo, Jernvik, Kohagen, O. af Hällström 1948.

Degersjön.

Östergård frälsehemman

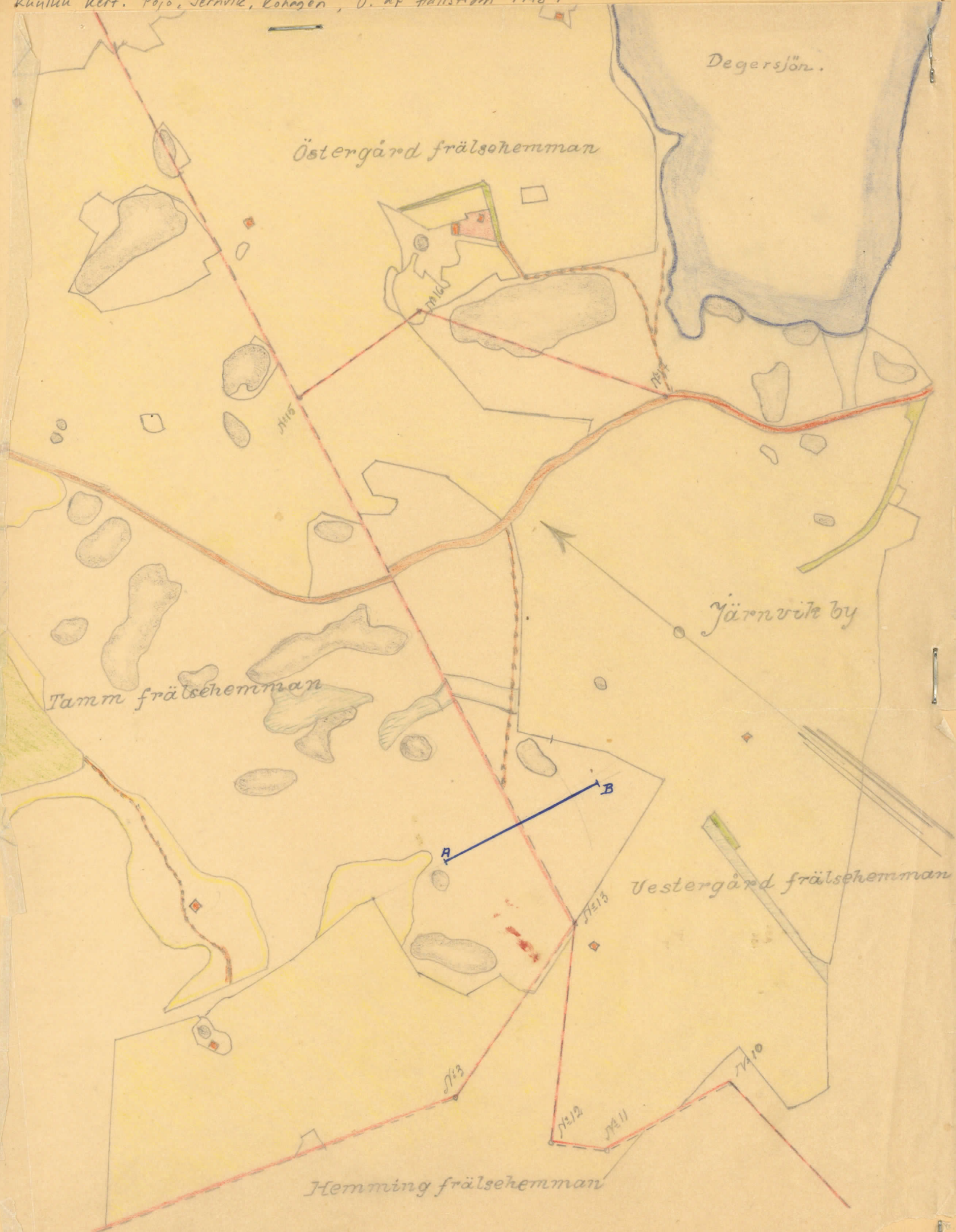
Jernvik by

Tamm frälsehemman

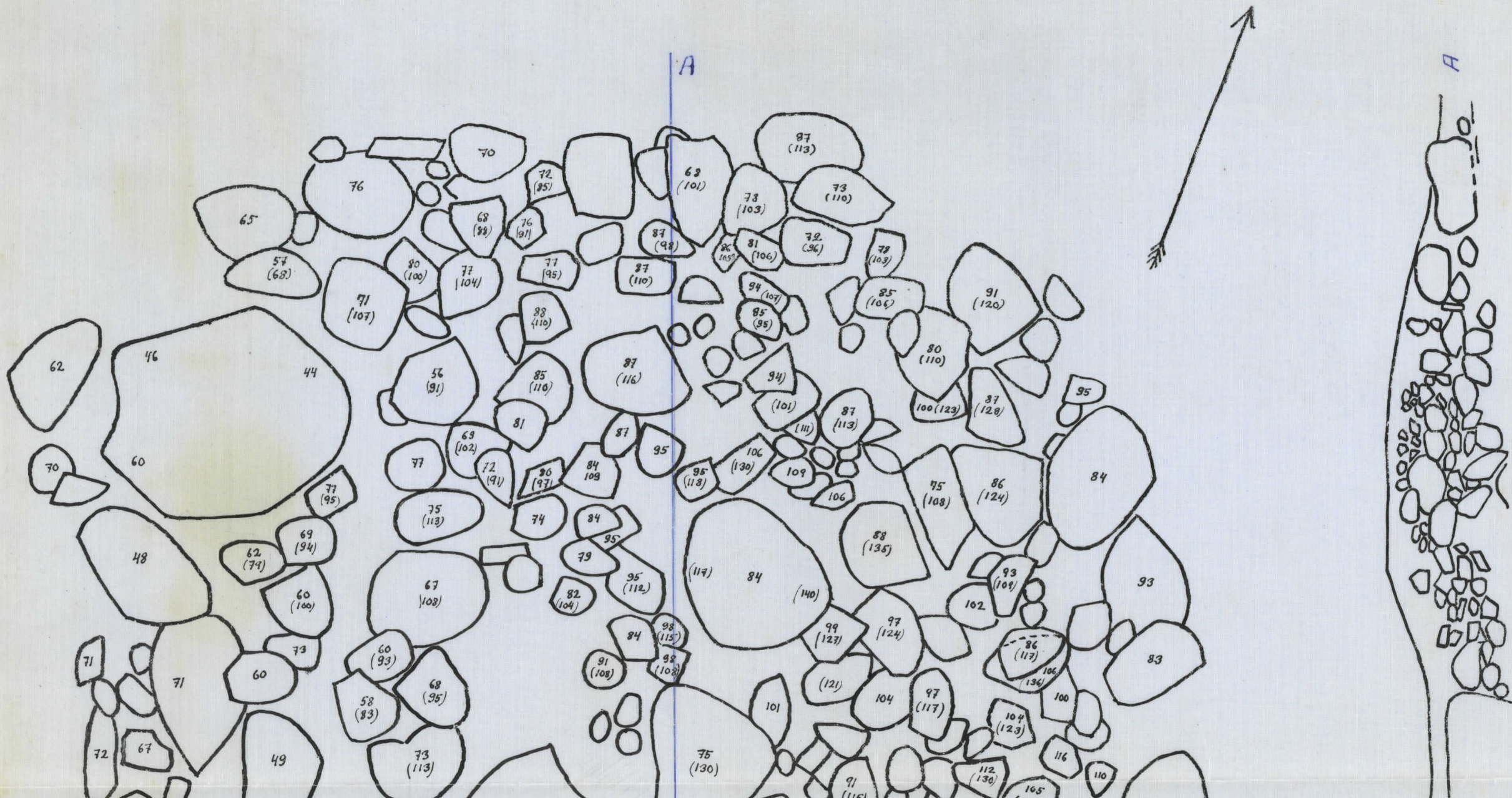
Vestergård frälsehemman

Hemming frälsehemman

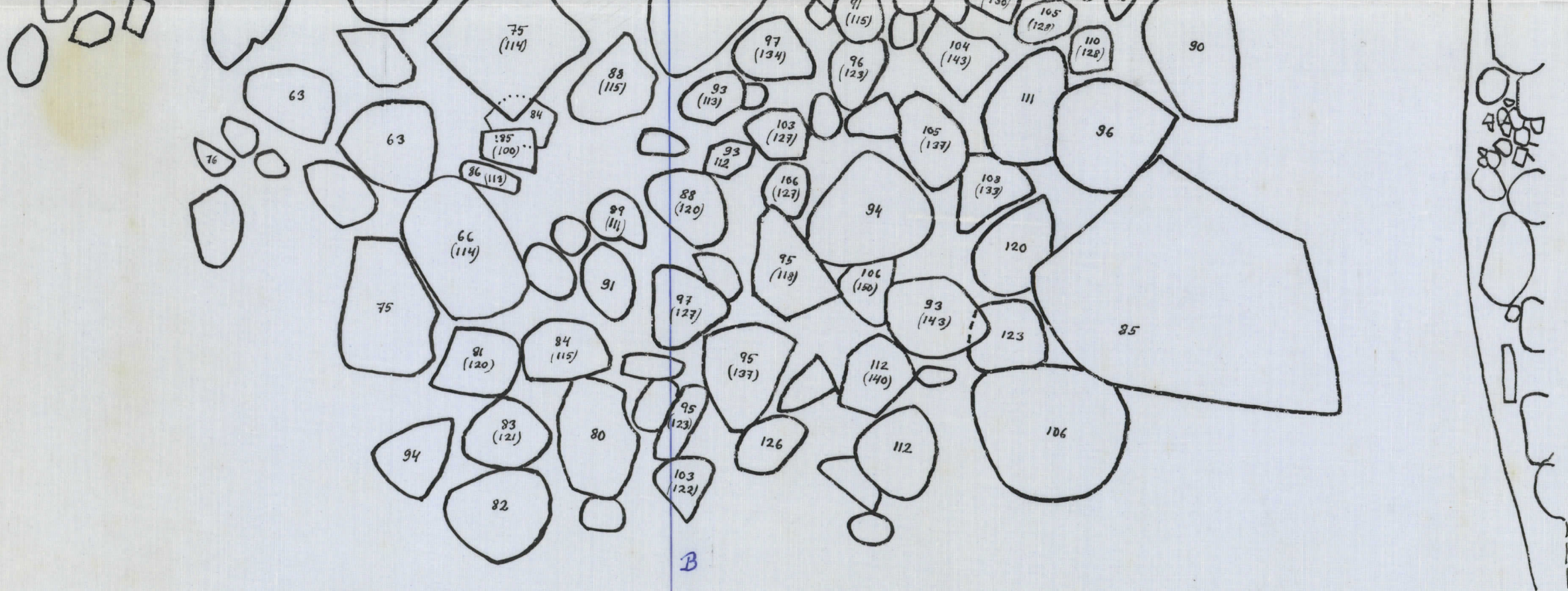
1:4 000

POJO, JERNVIK, KONGEN.

Från utgrävningen av röse A. Bilden tagen från O. De båda stenramarna framträda tydligt.

Från utgrävningen av röse A. Bilden tagen från ONO. Den yttre stenramens NQ-sida och den inre ramen framträda.

Erik Roos 1948.

Pojo, JERNVIK, КОРАГЕН.

15209

Röse A, sett från SW, före undersökningens påbörjande.

15210

Röse A, sett från SSO, före undersökningens påbörjande.

15211.

Röse A, sett från NW, före undersökningens påbörjande.

O. af Hållström 1948.

POJO, JERNVIK, KONGEN.

15212

Röse A, sett från S, under pågående undersökning. I förgrunden den fristående sterraden t.v.; därbakom den inre stenramen.

15213

Röse A. Från undersökningen av sektor II.

15214

Röse A. Den yttre stenramens NW-sida, sedd från SW. Stenpackningen utanför ramen orörd; området innanför ramen utgrävt.

O. af Hällström 1948.

Pojo, JERNVIK, КОРАГЕН.

15215

Röse A från öster. Stenramarna i sektor I
frilagda.

15216

Röse A efter slutförd undersökning, sett från SW. I för-
grunden den yttre ramens SW-hörn, där bakom den inre
ramen och t.v. den fristående sterraden, sedd "inifrån".

O. af Hällström 1948.

POJO, JERNVIK, KONGEN.

15217

Röse F före undersökningens påbörjande, sett från NO. Vegetationen avlägsnad.

15218.

Röse F, sett från O. Det översta stenvarvet är frilagt.

O. af Hällström 1948.

JÄRNVIK

Röykiö F tutkittuna | Röse F efter undersökningen
(vain pohjakerroksen kivet paikoillaan) | (endast bottenvarvets stenar synas)

JÄRNVIK

Röyckiö A ennen kaivausta

Röse A före undersökningen